

A partir de dades conegudes i documentades sobre la Capella dels Dolors de Santa Maria de Mataró, Lluís Adan i Ferrer i Rafael Soler i Fonrodona introdueixen tot seguit una possible cronologia de la seva construcció i decoració.

LA CAPELLA DELS DOLORS. NOTES PER A UNA CRONOLOGIA DOCUMENTADA DE LA SEVA CONSTRUCCIÓ I DECORACIÓ

Els historiadors i crítics d'art que han tractat de la construcció i la decoració de la Capella dels Dolors, annexa a la Basílica parroquial de Santa Maria de Mataró, assenyalen diverses dates d'aquesta obra, sense indicar la font d'on procedeixen.

Veiem que en molts casos es copien escrits anteriors, confiant en indicacions que no tenen cap base històrica documentada.

La Congregació Venerable de N^a SS^{ma} Mare dels Dolors fou fundada el 18 de desembre de 1693, segons indica el «Llibre d'Homes».¹

El Consell de la vila, en la sessió del 4 de gener de 1694, autoritzà la construcció de la Capella, amb la condició que el projecte fos aprovat per la majoria dels vots dels congregants. Ens dóna aquesta notícia l'historiador Lluís Ferrer i Clariana, que ens transmet el que havia llegit en el llibre corresponent d'acords municipals de Mataró, actualment a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.²

Aconseguida la conformitat dels congregants, es procedí a la compra del terreny necessari per construir la capella, una bona part de l'hort de

Pau Seguí, tocant a l'església parroquial, segons l'escriptura del notari Bonaventura Vigo, datada el 4 de febrer de 1697.³

Segons consta en el «Llibre de Funerària i Cantars» número 11, el dia 17 d'agost de 1698 fou beneït el terreny i posada la primera pedra de la capella pel doctor Pau Llorens, prevere, rector de Santa Maria, primer corrector de la Congregació dels Dolors. En el llibre 14 de la mateixa sèrie hi ha el registre del trasllat de les restes mortals dels familiars de la casa Baró a la sepultura de la capella, el dia 3 de novembre de 1707, i més endavant, en el mateix llibre, el dia 16 de març de 1708, hi consta la benedicció de la capella i el rés de completes pels comunitaris de Santa Maria.⁴

Vijals 17 de Agost
 Del any 1698 Lundy
 Benehit lo Colly y lo
 astona la primera Pedra
 de la Capella de la Congregació
 de la Mare de deu dels Dolors
 Per part de l'Arcebisbe y Corrector de dita
 Congregació lo Dⁿ Pau Llorens

Registre de la benedicció del terreny i primera pedra de la Capella dels Dolors, 17 d'agost de 1698.

«Llibre de Funerària i Cantars».

Die 3
 Matines & laudes de difunt
 & Agnus Dei & Genet. & la
 Celebraz fons. que Baró
 per la fructuació del oficio
 de fructu de xristi de la may
 & pariente de difunt on la
 Sepultura de la Congregacio

Registre de l'enterrament a la sepultura de la Capella dels Dolors dels familiars de Jaume Baró, 3 de novembre de 1707.

«Llibre de Funerària i Cantars».

Abans de les destruccions dels anys 1936-39, existia a la sagristia de la Capella dels Dolors un retrat del doctor Salvador Portell i Padró, prevere, el qual a la mort del rector Pau Llorens el substituï com a corrector de la Congregació dels Dolors. Aquesta pintura fou atribuïda a Viladomat, i portava un elogi en llatí que copiem de *El Semanario de Mataró*. El text és com segueix:

«Effigies R^{di} D^{is} Salvatoris Portell et Padrò Pri sua non vulgari nec mediocriter nota virtute admodum Ven^{is} qui in animarum procuranda Salute infatigabilis fuit, qui Dolor^{moe} Virginis Matris extitit cultor eximius, quam ut tota sua Patria pariter coleret, sacra tum Virorum, tum Mulierum dolorum Sodalitia (quemadmodum et mentalis Ora^{nis} Scholam) fundari curavit; quoe semel in lucem edita, ejus potissimum opera substitisse ac succrevisse, innumeros filios et filias enutriendo Deiparoe inficiabitur nemo. Hoc celebre Sacellum pene solus et sola divina ope subnixus á fundamentis feliciter coepit et felicius consummavit. Tandem felicissime obüt die 24 Augusti anno 1727 octatis suoe 72.»

La seva traducció catalana, segons el *Pensament Marià* (Biografies núm. XXXVII), és tal com segueix:

«Retrato del Rnd. Dr. Salvador Portell i Padró, prevère, molt venerable per sa no vulgar i molt coneguda virtut, el qual fou incansable en procurar la salvació de les ànimes i eximi devot de la Dolorosíssima Verge Mare, a la qual amb el fi de que tota sa Patria la venerés, procurá fossin fundades les sagrades Congregacions de homens

De la construcció de la Capella dels Dolors, no en tenim cap notícia documentada; desconeixem el tracista, el constructor i el cost de l'obra.

No tenim cap altra notícia documentada fins a l'any 1733, en què fou comprada una porció de terreny per a poder fer l'escala del cor. Aquest terreny també pertanyia a la casa Seguí, segons indica l'escriptura del notari Antoni Vigo, datada el 7 de maig.⁵

La Capella dels Dolors, des de l'any 1708 en què fou inaugurada fins després de la compra d'aquest terreny, l'any 1733, que possibilità la construcció del cor, tenia com a façana el mur on ara hi ha el portal amb la reixa. Aquest mur, a la part alta té el frontispici de la capella que dóna a l'exterior, decorat amb un esgrafiat del cor amb les set espases, emblema de la Congregació dels Dolors.

Per construir el cor calgué obrir un gran arc al mur de la façana de la capella, cobert per la bella gelosia que dissimula el seu descentrament. Sota el cor es féu l'actual vestíbul, i es col·locà el portal de la capella sota l'arc de l'església de Santa Maria, en l'obra que havia fet fra Josep de la Concepció. Aquest arc s'insinua clarament des de dins el cor i també es veu, tapat per la pintura de la nova façana, sobre el portal actual de la Capella dels Dolors.

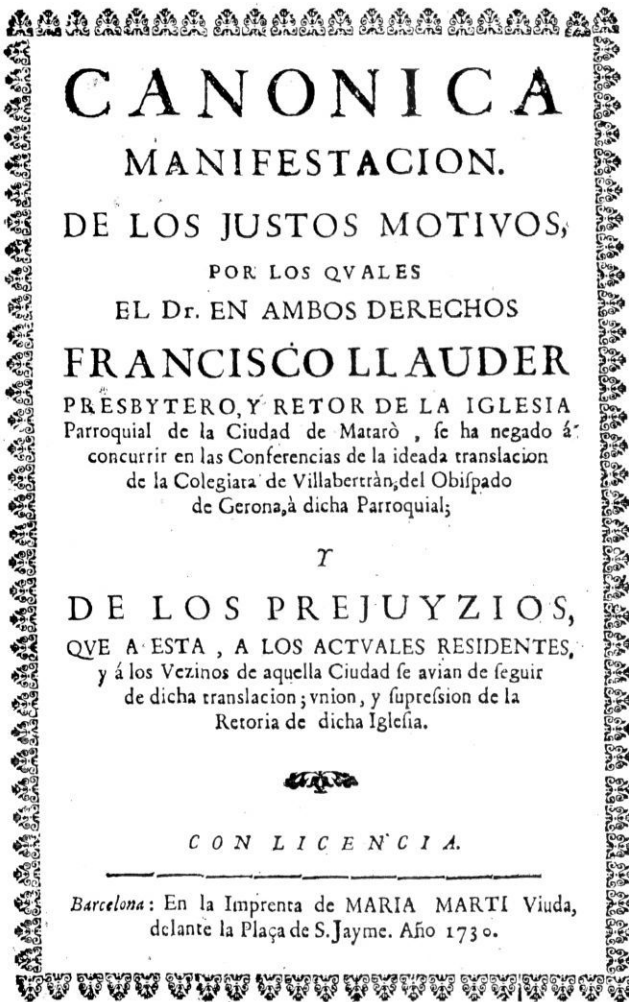
Podem imaginar com era l'entrada a la Capella abans de fer el cor, si observem la situació simètrica a l'altre costat de l'església, on hi ha la capella de Sant Desideri i Sant Josep Oriol.

Registre de la benedicció de la Capella dels Dolors,
19 de març 1708.

«Llibre de Funerària i Cantars».

Die 16
 Complesas despres de la benes
 dictio de la Capella de sa
 de Congregacio de la
 dolor, paga la Congreg^o
 Q. d. g. Sag. M. Baró & 3-9
 Q. d. g. C. d. l. an. C. d. g. & 2-93

6 3 93

Portada de l'opuscle del Rector Llauder, 1730.

i de dones (així com la Escola d'oració mental), les qui una volta establertes, ningú negarà que, especialment pel seu zel, han subsistit i crescut, donant a la Mare de Deu molts fills i filles. Quasi sol i apoiat únicament amb els divins socors feliçment començà des dels seus fonaments i més feliçment terminà d'aquesta célebre Capella. Finalment amb tota felicitat morí al 24 d'agost de 1727, a l'edat de 72 anys».

Creiem que on diu «felicis consummavit» expressa clarament que la capella l'any 1727 estava totalment acabada, encara que no ens consta cap notícia de la seva decoració.

Examinat el testament del doctor Salvador Portell, prevere, atorgat el 8 de març de 1727 davant el notari Salvador Mataró, veiem que deixa un llegat per fer celebrar trenta misses en la Capella dels Dolors. Llega també a l'esmentada Capella «un adjutori del gasio de daurar las tribunas», i al rector la part que li correspon d'un censal avalat per la casa Portell. Segueix: «Item prego a los

senyors de la Junta Obrera de la Capella dels Dolors tingam a bé que los dotze ninxos que he fet fabricar de mos propis diners en la Sepultura de aquella, sien per los sacerdots que freqüenten en los exercicis de la Congregació».⁶

La primera notícia que tenim de l'existència de la Sala de Juntes, anomenada també Cambril, la trobem en l'opuscle *Canónica manifestación...*, del doctor Francesc Llauder, rector de Santa Maria, editat a Barcelona l'any 1730.⁷

Es refereix a la reunió convocada per al possible trasllat de la «Insigne Colegiata de Vilabertran» a Mataró. Per tractar amb el rector i els regidors que representaven l'Ajuntament, l'arxiprest i dos canonges de Vilabertran foren convocats per assistir a la reunió que s'havia de celebrar al Cambril o Sala de Juntes de la Capella dels Dolors.

Si aquestes personalitats es convocaren a la Sala de Juntes, vol dir que l'any 1729 ja estava en bones condicions per celebrar-hi aquesta important reunió.

No tenim cap document que ens parli de la decoració pictòrica de les voltes ni de les teles que ornem la Capella i la Sala de Juntes, ni tan sols cap comentari sobre la seva existència. No és fins a l'any 1778 en què Antonio Ponz (1725-1792) ens dóna un catàleg de les principals obres del pintor Antoni Viladomat, en el volum XIV de la seva obra *Viaje a España*, editada a Madrid.

Pel que es desprèn de les descripcions de Ponz, veiem que aquest residí una llarga temporada a Barcelona. El que no sabem és si va venir a Mataró, o si explica les pintures de Viladomat per alguna referència rebuda.

A la pàgina 99 del volum esmentat, en la carta tercera, apartat 40, després d'una bella descripció del Mataró d'aquells anys, Ponz diu: «En la Capilla de los Dolores de su parroquia, una porción de pinturas del famoso Viladomat, y de las mejores que hizo, y son un Via Crucis en la Capilla de los Dolores y un Santiago a caballo con moros a sus pies». D'aquest Santiago, no hem tingut mai coneixement de la seva existència.

Antonio Ponz, en les pàgines 28 i 29 de l'esmentat volum, ens dóna una biografia de Viladomat, sense cap al·lusió a l'obra del pintor a Mataró. Referint-se als quadres de la vida de sant Francesc al convent de Sant Francesc a Barcelona, indica: «Pasando D. Antonio Mengs por esta ciudad

fue a ver dicha obra y dixo que seguramente en el tiempo de Viladomat no había habido pintor de tanta habilidad.»⁸

Pocs anys després, Ceán Bermúdez (1749-1829), en el seu *Diccionario de los más ilustres profesores de Bellas Artes de España*, publicat l'any 1800, inclou també una biografia de Viladomat en la qual ens diu «Pintor y el mejor de España en su tiempo, según decía Mengs que vio sus obras». A continuació diu: «Todos los pintores que han venido de Italia y Francia por Cataluña han celebrado sus obras con entusiasmo». En descriure les obres de Viladomat, «las públicas más conocidas», en l'apartat corresponent a Mataró indica: «Parroquia. Un Via Crucis en la Capilla de los Dolores, que es de lo mejor que pintó; ocho cuadros de la Pasión del Señor de diez y seis pies de alto y diez de ancho; doce apóstoles y los cuatro Evangelistas en el camarín de la misma Capilla». En donar les dimensions de les vuit teles grans, indica «pies» (30 cm aproximadament), en lloc de «palms»

(20 cms aprox), la mesura emprada a Catalunya. Ceán Bermúdez manifesta clarament que aquesta informació sobre Viladomat li fou facilitada per Antonio Ponz.⁹

Amb Ponz i Ceán Bermúdez, s'inicia la llista dels historiadors i crítics d'art que en el segle XIX varen valorar molt per sobre els altres pintors de l'època, la figura de Viladomat. Amb tot, en els seus estudis no ens donen mai cap data documentada de les seves obres.

Ceán Bermúdez ens indica l'existència de vuit teles de grans dimensions, encara que actualment només n'hi ha sis, col·locades als murs laterals de la Capella. Les altres dues, seguint la seqüència del Via Crucis, estaven col·locades en el mur de la façana, a l'interior de la Capella, una a cada costat del portal. Per a fer el cor, com ja hem dit, s'hagué d'obrir un gran arc a la façana de la capella i es construí la gelosia, la qual cosa no permeté col·locar de nou les dues teles senceres. Es feren uns marcs ovalats i les teles foren retallades per adaptar-les als nous marcs situats a sota la gelosia del cor.

Per tal de centrar degudament les figures del primer terme de les teles, en la *Verònica* fou necessari prescindir de l'estricta verticalitat, donant a la pintura una lleugera inclinació, com es pot observar en la trama del teixit de la tela i en la caiguda del drap de la *Verònica*.

D'aquesta forma no es trencà la seqüència del Via Crucis, i el grup de figures del primer terme d'aquestes dues pintures ovalades segueix el conjunt de les altres sis. Aquestes vuit teles foren considerades com les millors que havia pintat Viladomat.

En la decoració interior de la Capella, hi ha dos temes iconogràfics: la Corona Dolorosa o els Set Dolors de la Mare de Déu, que promouen els pares servites, i el Via Crucis, que promouen els pares caputxins.

En la capçalera o absis hi ha les escenes dels Set Dolors en sis petites teles ovals presidides per la figura de la Mare de Déu dels Dolors, i en les parets de la nau les vuit grans teles amb les escenes de les estacions del Via Crucis: de l'estació III a la X. Les estacions II i XI són unes teles rodones situades sobre les portes de la sagristia, sota les tribunes.

Portada de l'obra *Viage a España*, tom XIV, d'Antonio Ponz, 1788.

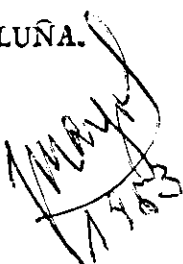
**VIAGE
DE ESPAÑA,**

EN QUE SE DA NOTICIA
De las cosas mas apreciables, y dignas
de saberse, que hay en ella.

SU AUTOR
D. ANTONIO PONZ, *Secretario de S. M. y de la
Real Academia de San Fernando, individuo de
la Real de la Historia, y de las Reales Socie-
dades Bascongada, y Económica
de Madrid, &c.*

DEDICADO AL PRINCIPE NUESTRO SEÑOR.
TOMO DECIMOQUARTO.

PRIMERA EDICION.
TRATA DE CATALUÑA.

MADRID. MDCCLXXXVIII.
Por la Viuda de Ibarra, Hijos, y Compañía.

Se ballará con los demas tomos reimpresos basta el XII.

CON PRIVILEGIO.

DICCIONARIO HISTORICO
DE LOS MAS ILUSTRES PROFESORES
DE LAS BELLAS ARTES
EN ESPAÑA.

COMPUESTO POR

DJUAN AGUSTIN CEAN BERMUDEZ

Y PUBLICADO POR

LA REAL ACADEMIA DE S.FERNANDO.

MADRID. EN LA IMPRENTA
DE LA VIUDA DE IBARRA. AÑO DE 1800.

Portada del tom V de l'obra de Céan Bermúdez, 1800.

En construir el cor amb la gran balconada, obligà a retallar les teles de les estacions VI, la *Verònica*, i VII, la *Segona Caiguda*, per poder-les encabir sota la balconada.

Si la balconada del cor ja hagués estat projectada abans que la decoració, les teles de les estacions VI i VII haurien estat rodones igual que les teles de les estacions II i XI, llavors haurien mantingut perfectament la simetria de la decoració.

Les figures de les estacions VI i VII són de la mateixa grandària de les estacions III, IV, V, VIII, IX i X, i haurien de ser de la grandària de les estacions II i XI.

L'estació I del Via Crucis no hi és representada, i les estacions XII, XIII i XIV són representades en la Corona Dolorosa.

Hi ha un tercer tema iconogràfic, que ara no comentem, que és el Misteri de la Dormició de l'Assumpció de la Mare de Déu, que decora la Sala de Juntes.

És sorprenent que en aquells anys, en què els encàrrecs i els pagaments als artistes es feien sempre per mitjà d'una escriptura notarial, no es conegué cap document sobre les pintures de Viladomat.

Caldrà seguir investigant fins a trobar la documentació que ens indiqui les obres i la cronologia d'aquest gran pintor que fou Antoni Viladomat.

Lluís Adan i Ferrer
Rafael Soler i Fonrodona

NOTES

1.- Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, esg. 7 Dolors. Congregació dels Dolors, «Llibre d'Homages».

2.- LLUÍS FERRER I CLARIANA, *Santa Maria de Mataró, la parròquia, el temple*, cap. VII (Mataró 1971), pp. 108-109.

3.- Arxiu de la Corona d'Aragó, Protocols Notarials de Mataró (=ACA, PNM), 407, notari Bonaventura Vigo (esborrany). Publicat a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* núm. 28 (Mataró, octubre 1990), pp. 26-28.

4.- Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró (=MASMM), «Llibre de Funerària i Cantars» de l'església parroquial de Santa Maria de Mataró, núms. 11 i 14.

5.- ACA, PNM, 593, notari Salvador Mataró, foli 46. Publicat a *Fulls...* núm. 24 (Mataró, octubre 1990), pp. 28-29.

6.- ACA, PNM, 608, notari Salvador Mataró, folis 186-187, 8 de març de 1727.

7.- MASMM, Arxiu del Rector, esg. 2, plec 37.

8.- ANTONIO PONZ, *Viaje a España*, tom XIV (Madrid 1788), pp. 28, 29 i 99.

9.- CEÁN BERMÚDEZ, *Diccionario de los más ilustres profesores de Bellas Artes de España*, tom V, pàg. V-VII del pròleg i capítol VI (Madrid 1800), pp. 236-241.